

**A Kúria
mint felülvizsgálati bíróság
ítélete**

Az ügy száma: Pfv.I.22.000/2015/7. szám

A tanács tagjai: . Orosz Árpád a tanács elnöke
. Cseh Attila előadó bíró
. Csentericsné dr. Ágh Bíró Ágnes bíró

A felperesek: I. rendű
II. rendű
III. rendű
IV. rendű

A felperesek képviselője: Dr. Hidvégi János ügyvéd I-IV. rendűért

Az alperes

Az alperes képviselője: Dr. Sebők Márton ügyvéd

A per tárgya: Írásbeli magánvégrendelet érvénytelenségének megállapítása

A felülvizsgálati kérelmet benyújtó fél: Alperes

A másodfokú bíróság és a jogerős határozat száma: Fővárosi Ítéltábla
1.Pf. 21.711/2014/9/II.

Az elsőfokú bíróság és a határozat száma: Fővárosi Törvényszék
19.P.21.227/2013/19.

Rendelkező rész

A Kúria a Fővárosi Ítéltábla 1.Pf.21.711/2014/9/II. számú jogerős ítéletét hatályában fenntartja.

Kötelezi az alperest, hogy 15 nap alatt fizessen meg az I-II. rendű felpereseknek személyenként 250.000 (Kétszázötvenezer) forint felülvizsgálati eljárási költséget, valamint az államnak felhívásra 2.641.700 (Kétmillió-hatszáznegyvenegyezer-hétszáz) forint felülvizsgálati eljárási illetéket.

Az ítélet ellen felülvizsgálatnak nincs helye.

Indokolás

A felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállás

- [1] Az elvált és gyermektelen örökhagyó egyedül élt a tulajdonát képező ingatlanában.
- [2] Az örökhagyó az alperest gyermekkorától ismerte, kapcsolatuk 2005-től kezdve szorosabbá vált, az alperes segített az örökhagyónak bevásárolni és egyéb ügyeit intézni.

- [3] Az örökhagyó 2006 januárjában teljes körű meghatalmazással rendelkezési jogot adott az alperesnek a bankszámlájára, majd 2006. szeptember 4-én feljelentést tett, mert ismeretlen személy 2006. augusztus 28-án a számláján elhelyezett betétjét feltörve abból 7.546.353 forintot felvett. Tájékoztatásul előadta, hogy számlája felett rendelkezési jogot biztosított az alperesnek, aki az esettel kapcsolatban telefonon való megkeresés során úgy nyilatkozott, hogy a cselekményt megelőző héten személyigazolványát ismeretlen tettes ellopta. A nyomozás során az alperes elismerte, hogy a pénzt 2006. augusztus 28-án ő vette fel az örökhagyó számlájáról, azonban arra hivatkozott, hogy a pénzt az édesapjától kapta az örökhagyó megőrzésre, alapítvány létrehozása céljából.
- [4] Az örökhagyó 2007. január 21-én elhunyt. Törvényes örökösei unokatestvérei, az I-II. rendű felperesek.
- [5] A hagyatéki eljárásban az alperes egy 2006. július 14-én kelt, látszólag az örökhagyótól származó írásbeli magánvégrendeletet csatolt, amelyben az örökhagyó úgy rendelkezett, hogy kizárólagos örököse „szeretett fogadott fia”, az alperes legyen, unokatestvéreit az öröklésből kitagadta, mert soha nem keresték vele a kapcsolatot, nem szerették és nem törődtek vele. Kötelezte az örökösét, hogy halála után tíz éven keresztül évente legalább 100.000 forinttal támogasson egy alapítványt, továbbá gondoskodjon P nevű cicája tartásáról, a házát halála után tíz évig ne adja el, és nevét egy emléktáblán örökítse meg.
- [6] A hagyatéki eljárás során a felperesek arra hivatkoztak, hogy az örökhagyó halála előtt nem sokkal az ingatlanáról javukra szóban végrendelezett, vitatták az írásbeli magánvégrendeletet, míg az alperes a szóbeli végrendelet érvényességét vitatta. Az öröklési vitára tekintettel a közjegyző a hagyaték átadásáról ideiglenes hatállyal rendelkezett: az ingatlant a szóbeli végrendelet alapján a felpereseknek, a további hagyatéki vagyontárgyakat az írásbeli magánvégrendelet alapján az alperesnek adta át. Az alperes fellebbezése folytán a bíróság a közjegyző végzését megváltoztatva az örökhagyó teljes hagyatékát végrendeleti öröklés jogcímén ideiglenes hatállyal az alperesnek adta át.
- [7] Az ügyészség az alperes ellen három vádiratot terjesztett elő: Egyrészt jelentős kárt okozó csalás büntette miatt, mert az örökhagyó tudta és beleegyezése nélkül a számlájáról 7.546.353 forintot felvett, másrészt csalás büntette miatt, mert az ideiglenes hagyatékátadó végzésben írtak ellenére az örökhagyó letétbe helyezendő ingóságait eltulajdonította, továbbá magánokirat hamisítás vétsége miatt, mert a hagyatéki eljárásban hamisított végrendeletet használt fel abból a célból, hogy az örökhagyó lakóingatlanát és ingóságait megörökölje. A vádiratok alapján az egyesített büntetőeljárás az alperes ellen a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 15.B.10.058/2011. szám alatt folyamatban van.
- [8] A vádemelést megelőzően a rendőrkapitányság bünyügyi osztálya a 156-59/2007.BÜ. számú nyomozás során igazságügyi írásszakértőt rendelt ki az örökhagyónak a 2006. július 14-ei keltezésű írásbeli végrendeleten lévő névalírásának vizsgálatára. A kirendelt dr. L. Gy. igazságügyi szakértő a rendelkezésére bocsátott eredeti végrendelet, valamint összehasonlító írásminták alapján megállapította, hogy a végrendeleten lévő „K.L.” névalírás, a hozzá tartozó lakcím leírás és a keltezés egy és ugyanazon személy kézírása, ami azonban a grafikai sajátosságok eltérésének mennyisége és minősége alapján nem az írásmintaként értékelt kézírásokat, aláírásokat készítő K. L. saját kezű írása. Megállapította, hogy az összehasonlítás alapján a kérdéses végrendeleti aláírás és a névtulajdonos aláírásainak grafikai formái és mérete között nagyfokú hasonlóság tapasztalható, amelyek azonban nem kézírás-sajátosságok, és azt bizonyítják, hogy a kérdéses aláírás készítője ismerte K. L. aláírásának grafikai képét és azt szolgai módon utánozva készítette. A szakértő álláspontja szerint a kézírások ilyen utánzására, másolására íráskészséggel és kellő mintával rendelkező bármely személy képes.

A kereseti kérelem és az alperes védekezése

- [9] A felperesek módosított keresetükben az örökhagyó 2007. január 18-án javukra szólóan tett szóbeli végrendelete érvényességének, az I-II. rendű felperesek az alperes javára szóló 2006. július 14-én kelt írásbeli magánvégrendelet érvénytelenségének megállapítását kérték. Az írásbeli magánvégrendelet érvénytelenségi okaként azt jelölték meg, hogy a végrendeleten lévő névaláírás nem az örökhagyótól származik, továbbá az egyik végrendeleti tanú, K. T., az alperes élettársa volt. Bizonyítékként hivatkoztak az alperes ellen indított nyomozás során kirendelt dr. L. G. írásszakértő, valamint az általuk felkért K. P.-né igazságügyi írásszakértő - keresetlevélhez mellékelt - szakvéleményére, amelyekből kitűnően az írásbeli végrendeleten lévő aláírás nem az örökhagyótól származik, az feltehetően a névtulajdonos eredeti aláírásáról való másolással készült.
- [10] Az alperes ellenkérelmében a szóbeli végrendelet érvényességének megállapítása iránti kérelem elutasítását kérte, hivatkozva arra, hogy az nem felel meg a törvényi feltételeknek. Az írásbeli végrendelettel kapcsolatos kereset tekintetében kérte a tárgyalás felfüggesztését az ellene folyó büntetőeljárás jogerős befejezéséig. Állítása szerint az írásbeli magánvégrendeletet az örökhagyó írta alá, aláírása azért tér el a szokásostól, mert a végrendelet készítése idején a jobb kezét beütötte, fájlalta, ezért elképzelhető, hogy az okiratot bal kézzel írta alá.

Az első- és másodfokú ítélet

- [11] Az elsőfokú bíróság a 2014. április 10-én kelt, 19.P.21.227/2013/14. számú, 2014. május 28-án jogerőre emelkedett részítéletével a felpereseknek a szóbeli végrendelet érvényességének megállapítása iránti keresetét elutasította.
- [12] A részítéletet követően hozott ítéletében az elsőfokú bíróság megállapította, hogy a néhai K. L. névaláírását tartalmazó, 2006. július 14-ei keltezésű írásbeli magánvégrendelet nem jött létre.
- [13] Az ítélete indokolásában rámutatott, hogy a jogerős részítéletre tekintettel a szóbeli végrendeletet megelőzően keletkezett írásbeli végrendelet érvényessége felől kellett döntenie, amellyel összefüggésben elsődlegesen azt állapította meg a hagyatéki iratok alapján, hogy az I-II. rendű felperesek végintézkedés hiányában nagyszülői leszármazóként az örökhagyó teljes hagyatékának törvényes örökösei, ezért az írásbeli magánvégrendelet megtámadására a keresetőségi joguk fennáll.
- [14] A végrendeleten lévő aláírás örökhagyótól való származása megállapításához rendelkezésre álló bizonyítékok - mutatott rá az elsőfokú bíróság - két csoportba voltak oszthatók: a felperesek álláspontját dr. L. Gy. és K. P. igazságügyi írásszakértői véleménye, továbbá K.P., K. P.-né, T. Gy., T. Gy.-né tanúk vallomása, és az örökhagyónak a feljelentése alapján indult eljárásban tett személyes előadása, míg az alperes védekezését a két végrendeleti tanú - K. T. és S. M. - vallomása, valamint K. K. írásszakértői véleménye támasztotta alá.
- [15] Az elsőfokú bíróság kiemelte: Az ügy megítélése szempontjából rendkívül nagy jelentőséggel bírnak az örökhagyó személyiségére, az alpereshez, továbbá szomszédaihoz, barátaihoz fűződő emberi kapcsolataira vonatkozó bizonyítékok. A peradatokból megállapíthatónak ítélte, hogy az örökhagyónak az alperessel való kapcsolata 2006. augusztus végén, szeptember elején teljes mértékben és váratlanul megromlott, bizalma teljesen megrendült az alperesben. Szomszédainak, barátainak többször is elmondta, hogy csalódott az alperesben, még nevének említése is feszültséget, zaklatottságot keltett benne. Azt a szándékát, hogy a közeljövőben végrendelkezni kíván, több alkalommal - a halála előtti hetekben is - kifejezésre juttatta többek előtt. A tanúk egyezően nyilatkoztak arról, hogy az örökhagyó elmondta nekik a végakarátát, amit azért nem foglalt írásba, mert határozott terve volt, hogy a közeljövőben szakemberrel készítteti el írásbeli végrendeletét. Az örökhagyó azt is említette a tanúknak, hogy ha visszaélés történt volna aláírásával, akkor minden ilyen nyilatkozatot visszavonna és érvénytelenítene. Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint

mindezek alapján kizárható, hogy az örökhagyó korábban az alperes javára végrendelkezett, mert ez esetben a tanúknak említette volna. Figyelembe vette továbbá azt is, hogy a feljelentése alapján indult nyomozati eljárásban az örökhagyót több alkalommal kihallgatták, arról azonban, hogy az alperes javára végrendelkezett volna, soha nem tett említést. Az elsőfokú bíróság a bizonyítékok értékelésénél figyelembe vette, hogy az örökhagyó művelt, alapos, körültekintő személy volt, aki ügyeit megfontoltan intézte, és idős kora ellenére kiváló szellemi állapotban volt. Mindezekre tekintettel - érvelt az elsőfokú bíróság -, ha az örökhagyó az alperes javára végrendeletet készített volna, aligha feltételezhető, hogy megrendült kapcsolatuk ellenére ne tett volna intézkedést annak visszavonása érdekében.

- [16] Az elsőfokú bíróság dr. L. Gy., a rendőrség által kirendelt igazságügyi írásszakértő szakvéleményét ítélezése alapjául elfogadta. Utalt arra: Szakvéleményében a szakértő az eltéréseket betűnként kidolgozta, továbbá a perben tett tanúvallomása során kitért arra is, hogy az életkor előrehaladtával, illetőleg az egészségi állapot változásával az aláírás képe is változik, a végrendeleti aláírás és az összehasonlító írásminták közötti eltérések azonban nem ilyen egészségi állapot változásra vezethetők vissza, továbbá kizárt, hogy az eltérés oka az örökhagyó kezének megütése vagy sérülése lett volna. A szakértő kifejtette, hogy a kérdéses és az összehasonlító minták között volt hasonlóság, ezek azonban arra utalnak, hogy utánozni akarták a névtulajdonos aláírását. Az elsőfokú bíróság a felperesek által a perindítást megelőzően megbízott K. P.-é igazságügyi szakértő szakvéleményét a felperesek előadásaként értékelte, de figyelembe vette azt, hogy a szakértő igazságügyi írásszakértői kompetenciával rendelkezik, és ő is azt állapította meg, hogy örökhagyó névaláírása idegen személytől származik.
- [17] Az elsőfokú bíróság kiemelte azt is, hogy az alperes előadása szerint ő a végrendelet létezéséről 2006. július 23-án, az örökhagyó névnapjának együtt történt ünnepelésekor szerzett tudomást. Az alperes állítása szerint az örökhagyó ekkor mutatta meg neki a végrendeletét és elmondta azt is, hogy levelet írt egy önkormányzatnak, amelyben a végrendeletében írtakat megerősítette, és ekkor az örökhagyó jobb kezén fásli volt, mert július elején elcsúszott és a keze azóta fájt. Az elsőfokú bíróság rámutatott: Mindezeknek ellentmondott egyrészt a város polgármesteri hivatalának a bíróság megkeresésére írt nyilatkozata, miszerint az örökhagyóval nem folytattak levelezést, másrészt az örökhagyó háziorvosi dokumentációja, amely szerint a háziorvos 2006. április 25-én az örökhagyó jobb csuklója felett mérsékelt suffusiot észlelt és rándulást diagnosztizált, terápia azonban nincs feljegyezve. Az ezt követő bejegyzések 2006. május 31-én és június 26-án keletkeztek, amelyek az örökhagyó kezét illetően adatot nem tartalmaznak, ezen alkalmakkor csupán a szokásos gyógyszerei kerültek felírásra. Az elsőfokú bíróság hangsúlyozta azt is, az alperesnek az örökhagyó kezének bármiféle problémájával kapcsolatos állítását egyik végrendeleti tanú sem erősítette meg, ellenkezőleg egyezően nyilatkoztak arról, hogy ilyen problémát az örökhagyónál nem észleltek és erre az örökhagyó nem is panaszkodott. Mindezekre tekintettel az elsőfokú bíróság nem látta bizonyítottnak az alperesnek az örökhagyó kézsérülésére vonatkozó előadását.
- [18] Az elsőfokú bíróság az alperes személyes előadásának ellentmondásosságára vonatkozóan utalt a rendőrségi eljárás során az alperesről készült elmeszakértői vélemény megállapítására, amely szerint az alperes személyiségzavar betegsége realitásvesztésben és paranoid vonatkozásokban nyilvánul meg. Kitért arra is, több peradat merült fel arra, hogy az alperes saját foglalkozására nézve valótlanúságot állított, például azt, hogy jogi egyetemre jár, később pedig doktori címet tulajdonított magának.
- [19] Az elsőfokú bíróság az alperes által megrendelt, K. K. által készített írásszakértői véleményt - amellyel összefüggésben lényeges körülménynek tekintette, hogy nevezett nem igazságügyi szakértő - az alperes előadásaként vette figyelembe. Ezzel összefüggésben utalt arra, a perben újabb igazságügyi szakértő kirendelésére vonatkozó bizonyítási indítványt mint szükségtelent mellőzte, mivel az ügyben két igazságügyi szakértői kompetenciával rendelkező személy nyilvánított tartalmában egybehangzó és minden aggálytól mentes véleményt. Mellőzte továbbá az alperes

felkérésére véleményt nyilvánító K. K. tanúkenti kihallgatását is.

- [20] A tanúként kihallgatott Ü. I. vallomását az elsőfokú bíróság úgy értékelte, hogy az az ügy eldöntéséhez nem járult hozzá, mert a tanú maga is úgy nyilatkozott, hogy az örökhagyó írásbeli magánvégrendeletét nem látta.
- [21] A végrendeletet tanúként aláíró K. T. és S. M. által a nyomozás során és a perben tett, a végrendelet aláírásának körülményeit azonos módon tartalmazó vallomását úgy értékelte, hogy az több peradattal, így különösen az érdektelen T. és K. házaspár vallomásaival, valamint a két igazságügyi írásszakértői véleménnyel is ellentétben áll. Ezen túlmenően S. M. az alperes ismeretségi körébe tartozik, míg K. T.-vel az alperes nem sokkal később szoros érzelmi, szerelmi viszonyba került, ezért vallomásuk nem elfogulatlan, így azokat az elsőfokú bíróság kizárta a bizonyítékok közül.
- [22] Mindezek alapján a bizonyítékok egyenkénti és együttes, a Pp. 206.§-a szerinti mérlegelésére hivatkozással állapította meg az elsőfokú bíróság, hogy az írásbeli végrendeleten nem az örökhagyó aláírása található.
- [23] Az elsőfokú bíróság álláspontja szerint bár a felperesek kereseti kérelme az érvénytelenség megállapítására irányult, azonban a perbeli végrendelet nem érvénytelen, hanem létre nem jött, mert az örökhagyónak nem volt olyan akarata, hogy halála esetére vagyonáról az alperes által a hagyatéki eljárásban felhasználni kívánt végrendelet szerinti tartalommal rendelkezzen.
Erre figyelemmel a felperesek által további érvénytelenségi okként megjelölt azt a körülményt, hogy az egyik végrendeleti tanú K. T. az alperes élettársa volt, érdemben nem vizsgálta.
- [24] Az elsőfokú bíróság az alperesnek a büntetőeljárásra tekintettel előterjesztett, a tárgyalás felfüggesztésére irányuló indítványát elutasította, mert álláspontja szerint a perbeli jogvita megítélésének nem volt előkérdése az, hogy az alperes elkövette-e a vádiratok szerinti bűncselekményeket. Rámutatott: a perben a bíróságnak kizárólag abban a kérdésben kellett állást foglalnia, hogy a perbeli írásbeli végrendeleten lévő aláírás az örökhagyótól származik-e, amelynek szempontjából az alperes vádirat szerinti büntetőjogi felelősségének fennállta irreleváns.
- [25] Az elsőfokú bíróság mellőzte továbbá a további orvosi dokumentáció beszerzésére, újabb szakértői bizonyítás elrendelésére, valamint K. K. és dr. Sz. L. tanúk kihallgatására irányuló indítványok teljesítését is. A további orvosi dokumentáció beszerzését azért ítélte szükségtelennek, mert a háziorvos nyilatkozata rendelkezésre állt, és közölte a releváns időszakra vonatkozó adatokat is. Dr. Sz. L. tanúkenti kihallgatására azért nem került sor, mert a tanú előállítását az alperes vállalta, ennek azonban nem tett eleget.
- [26] Az elsőfokú ítélet ellen az alperes terjesztett elő fellebbezést, amelyben az ítélet megváltoztatását, a kereset teljes elutasítását kérte.
- [27] Hivatkozott arra, elfogadhatatlan, hogy egy nyomozati szakban kirendelt szakértői vélemény alapján hozzon ítéletet a bíróság anélkül, hogy a végrendeleti aláírás valóságát tekintetében a bíróság által kirendelt, független írásszakértő állást foglalt volna. Utalt arra, az elsőfokú bíróság a tényállás tisztázására kirendelt volna írásszakértőt, ha ő a szakértői költségeket előlegezni tudta volna, erre azonban anyagiak hiányában nem került sor. Ezért kérte a másodfokú eljárásban írásszakértő kirendelését. Ezzel összefüggésben arra is hivatkozott, a nyomozóhatóság által történt kirendeléskor dr. L. Gy. szakértőt nem tájékoztatták megfelelően arról, hogy az örökhagyó jobb keze a végrendelet aláírásának időpontjában súlyosan sérült volt, és arról sem, hogy ezért a végrendeletet nagy valószínűséggel bal kézzel írta alá. A bal kézzel való aláírás pedig olyan tény, amely a vizsgált személy kézírására befolyással lehetett. Hivatkozása szerint a végrendelet bal kézzel történt aláírását Ü. I. tanúvallomása egyértelműen alátámasztotta.
- [28] Az alperes álláspontja szerint az elsőfokú bíróság bizonyítási indítványai elutasításával elzárta őt a bizonyítás lehetőségétől. Kitért az ellene párhuzamosan folyó büntetőeljárásban álláspontja szerint várható felmentésére és arra is, hogy a büntetőeljárásban kirendelt orvosszakértő által véleményezett kóros mértékű személyiségzavart az elsőfokú bíróság az ő terhére róta, a 2014-ben kirendelt orvosszakértő viszont egészségesnek minősítette, ezért minden alapot nélkülöz az elsőfokú

bíróságnak az a ki nem mondott, de sugalmazott álláspontja, miszerint ő mint egy kóros személyiségzavarral küzdő személy hamisította volna a végrendeletet. Külön sérelmezte a terhére megítélt perköltséget.

- [29] A másodfokú eljárásban előterjesztett beadványában az alperes csatolta a büntetőeljárás során 2015. február 25-én tartott bírósági tárgyalás jegyzőkönyvét, és hivatkozott a tárgyaláson kihallgatott T. Gy. R. tanúvallomására, amely álláspontja szerint azt az állítását támasztotta alá, miszerint az örökhagyónak volt végrendelete, ami az ő javára szólt, és amit halála előtt meg szeretett volna változtatni.
- [30] A másodfokú bíróság az elsőfokú ítéletet részben és úgy változtatta meg, hogy a K. L. névalírást tartalmazó, 2006. július 14-én kelt írásbeli magánvégrendelet az I-II. rendű felperesek és az alperes viszonyában érvénytelen. E mellett az alperest terhelő perköltséget leszállította, az általa fizetendő illetéket felemelte, és rendelkezett a további perköltségekről, míg az elsőfokú ítélet egyéb rendelkezéseit helybenhagyta.
- [31] A másodfokú bíróság ítélete indoklásában rámutatott, hogy az elsőfokú bíróság helyesen állapította meg a perbeli alapkérdés tárgyát: Kizárólag abban kellett állást foglalni, hogy a támadott végrendeleten lévő aláírás az örökhagyótól származik-e. Kiemelte azt is, e kérdés eldöntésénél irreleváns az alperes büntetőjogi felelősségének megítélése a vád tárgyává tett cselekmények tekintetében, ezért az elsőfokú bíróság megalapozottan mellőzte a per tárgyalásának felfüggesztését, amely indokok alapján a másodfokú bíróság is alaptalannak ítélte az alperesnek a felfüggesztésre irányuló ismételt kérelmét.
- [32] Az aláírás származását illetően a másodfokú bíróság kiemelte: Az érvénytelenségi okot megalapozó tény bizonyítása a Pp. 164.§ (1) bekezdése szerint az I-II. rendű felpereseket terhelte, akik állításuk bizonyítékként a büntetőeljárásban kirendelt és az általuk megbízott igazságügyi írásszakértők véleményére hivatkoztak. A másodfokú bíróság álláspontja szerint az elsőfokú bíróság a rendelkezésre álló bizonyítékok Pp. 206.§ (1) bekezdésének megfelelő értékelésével és mérlegelésével, megalapozottan jutott arra a következtetésre, hogy a támadott végrendeleten lévő névalírást nem az örökhagyótól származik.
- [33] Az alperes fellebbezési érvelésével kapcsolatban a másodfokú bíróság rámutatott: téves az alperesnek az az érvelése, miszerint elfogadhatatlan, hogy a bíróság az örökhagyó végrendeleti aláírása valóságának tekintetében „független” írásszakértő kirendelése nélkül, egy, a nyomozati eljárásban szerzett szakértői vélemény alapján hozzon ítéletet. Hangsúlyozta: a Pp. 3.§ (5) bekezdése értelmében a bíróság a polgári perben alakszerű bizonyítási szabályokhoz, a bizonyítás meghatározott módjához, vagy meghatározott bizonyítási eszközök alkalmazásához nincs kötve, szabadon felhasználhatja a felek előadását, valamint felhasználhat minden egyéb bizonyítékot, amely a tényállás felderítésére alkalmas. Kiemelte továbbá, hogy az igazságszolgáltatásban az igazságügyi szakértő a kirendelő személyétől független, különleges szakértelmet igénylő szakkérdésben nyilvánít véleményt, ezért dr. L. Gy. szakértő véleménye perbeli bizonyítékként való értékelése nem mellőzhető önmagában azért, mert őt a véleményadásra nem a bíróság, hanem a nyomozóhatóság rendelte ki.
- [34] A másodfokú bíróság kitért arra is, hogy a szakértő szakvéleménye tartalmát tekintve megalapozott és aggálytalan, az összehasonlító írásmintákból a szakértő feltárta az örökhagyó írássajátosságait, amelyek alapján részletesen - egyes betűkre, betűkapcsolatokra és számokra kiterjedően -, laikus számára is felismerhetően ismertette és szemléltette azokat az eltéréseket, amelyekre alapított kategórikus megállapítása szerint a hasonlóság csupán látszólagos, a végrendeleten lévő névalírást, keltezés és laciírás nem az örökhagyótól származik.
- [35] Az alperes fellebbezésében előadott azzal a kifogással összefüggésben, miszerint dr. L. Gy. szakértő Ü. I. tanúvallomásának fényében nem adhatott megalapozott szakvéleményt, mert nem kapott tájékoztatást arról, hogy az örökhagyó jobb keze a végrendelet aláírása idején súlyosan sérült volt, a másodfokú bíróság kiemelte, hogy Ü. I. vallomása megalapozottan kétséges, ezért bizonyítékként

nem értékelhető. Megállapította, hogy Ü. I. - vallomásából kitűnően - már a kihallgatása előtt az alperestől származóan részletes ismeretekkel rendelkezett a peradatokról, a tanúvallomások, szakértői vélemények és dr. Sz. L. írásbeli nyilatkozatának tartalmáról. A tanú előadta, hogy rendszeres kapcsolatban állt az örökhagyóval, mert ő ajánlott és vitt neki gyógykészítményeket, és 2006 augusztusában - idézte a másodfokú bíróság a tanú vallomását - az örökhagyó számolt be neki arról, hogy július közepén az alperes javára végrendekezett, jobb keze azonban törött volt - ami augusztusban is be volt kötve -, ezért a végrendeletet bal kézzel írta alá. A másodfokú bíróság álláspontja szerint ennek valóságát megalapozottan teszi kétségesse, hogy a kérdéses időszakban az örökhagyó kézsérülésére, a tanú által említett kéztörésére orvosi adat és egyéb bizonyíték sem merült fel. Mindezek mellett - utalt rá a másodfokú bíróság - a tanú nem tudott arról, hogy augusztus után az örökhagyó véleménye az alperesről megváltozott, ellene feljelentést tett, ami cáfolja, hogy a tanú olyan rendszeres és bizalmi kapcsolatban állt volna az örökhagyóval, hogy részletesen beszámolt volna neki élete fontos eseményeiről, így végrendekezéséről és annak körülményeiről.

[36] A másodfokú bíróság rámutatott arra is, hogy az elsőfokú bíróság az alperes fellebbezési érvelésében foglaltakkal szemben nem zárta el őt a szakértői bizonyítástól. Erre irányuló indítványa teljesítéséhez ugyanis az elsőfokú eljárás során hozott 35. sorszámú végzésével mellőzés terhével hívta fel a szakértői díj előlegezésére, aminek az alperes nem tett eleget, ezért az elsőfokú bíróság megalapozottan mellőzte az írásszakértő kirendelését. Ebből következően az alperes fellebbezésének ezt a hivatkozását alaptalannak minősítette és utalt arra is, hogy a Pp. 235. § (1) bekezdése alapján a másodfokú eljárásban az elsőfokú bíróság által az alperes mulasztása miatt mellőzött bizonyítás nem pótolható.

[37] A másodfokú bíróság kitért az alperes által a másodfokú eljárásban megengedett új bizonyítékként hivatkozott, az elsőfokú ítélet meghozatala után kihallgatott T. Gy. R. tanú vallomására is, azonban úgy ítélte meg, hogy az nem alkalmas annak bizonyítására, hogy az örökhagyó az alperes javára végrendekezett. A másodfokú bíróság rámutatott: a tanú vallomásából kitűnően csak feltételezte, hogy az örökhagyó az alperes javára végrendeletet készített, amit később halála előtt meg akart változtatni, azonban az örökhagyó arra nézve határozott nyilatkozatot a tanúnak nem tett, hogy korábban írásban már végrendekezett. A tanú vallomása szerint az örökhagyó neki csak arról számolt be, hogy „[a]kiben megbízott és akire gondolt volna, abban csalódott, mert becsapta...”, és, hogy korábban „[v]olt egy elhatározása, elképzelése a vagyonával kapcsolatban, amit szeretne megváltoztatni...”.

[38] A másodfokú bíróság az elsőfokú ítélet részbeni megváltoztatásával kapcsolatban hangsúlyozta, hogy az írásbeli magánvégrendelet létre nem jöttét az elsőfokú bíróság tévesen állapította meg az érvénytelenné nyilvánítás helyett. A másodfokú bíróság a Legfelsőbb Bíróság PK 85. számú állásfoglalás b) pontjára utalva kiemelte, hogy valamely alaki kellék hiánya, vagy esetleges akarathiba a végrendeletet jogi létezésétől nem fosztja meg, hanem csupán érvénytelenné teszi. Az állásfoglalás indokolásából kitűnően, ha a végrendelet alakilag fogyatékos vagy akarathibás is, nem tekinthető jogilag létre nem jötni, mert joghatások fűződhetnek hozzá attól függően, hogy az érdekelt vagy azok bármelyike a fogyatékoságból származó igényét érvényesíteni kívánja-e. Ezért - mutatott rá a másodfokú bíróság - az alakilag fogyatékos vagy akarathibás végrendelet érvénytelen ugyan, ez azonban az érvénytelenség olyan sajátos relatív formája, ami csak kifogás esetén vehető figyelembe, továbbá a végrendeletet csak az érvényesített megtámadási ok alapján és kizárólag a perben álló felek egymás közötti viszonyában lehet érvénytelenné nyilvánítani. A Ptk. 629.§ (1) bekezdése szerint az örökhagyó részéről a végrendelet aláírása alaki kellék, amelyre tekintettel ha a végrendeleten lévő aláírás nem az örökhagyótól származik, az olyan alaki fogyatékoság, ami érvénytelenséget eredményez.

A felülvizsgálati kérelem és ellenkérelem

- [39] A jogerős ítélettel szemben az alperes terjesztett elő felülvizsgálati kérelmet, amelyben annak hatályon kívül helyezését és - tartalmilag - az elsőfokú bíróság új eljárásra és új határozat hozatalára utasítását kérte.
- [40] Hivatkozott arra, hogy az eljáró bíróságok ítéleteik meghozatalakor a Pp. 206.§-ában foglalt mérlegelésük során megsértették a Pp. 1.§-ában és 2.§-ában foglalt alapelveket, nevezetesen: a jogviták pártatlan eldöntéséhez és a perek tisztességes lefolytatásához való jogát, ezáltal „[a]zt a mindent felülíró alapelvet, hogy a bíróságok kötelezettsége az igazság kiderítése”.
- [41] Az alperes sérelmezte, hogy az eljáró bíróságok a bizonyítás indítványait és a büntetőeljárásra tekintettel előterjesztett, a per tárgyalásának felfüggesztése iránti kérelmét elutasították.
- [42] Álláspontja szerint a rendelkezésre álló írásszakértői vélemények közötti ellentmondást sem oldották fel a bíróságok, a nyomozati szakban kirendelt írásszakértő szakvéleményét teljesen objektív véleményként nem fogadhatták volna el, és mindenképpen szükséges lett volna ennek a szakvéleménynek a két magánszakvéleménnyel történő ütköztetése, amelyet - szemben a büntetőeljárással, ahol az eljáró bíróság az alperes hivatkozása szerint ezt célul tűzött ki - az eljáró bíróságok mellőztek.
- [43] A szakvéleményekkel összefüggésben az alperes hangsúlyozta: a felperesek által felkért K. P.-né igazságügyi írásszakértő szakvéleményét a bíróságok egyértelműen a terhére értékelték, holott e szakértő bizonytalan volt abban a kérdésben, hogy ki írta alá a végrendeletet, és csak valószínű véleményt adott. Ezzel szemben K. K. az általa készített magánszakértői véleményben egyértelműen az örökhagyó általi aláírást állapította meg.
- [44] Hivatkozott arra is, hogy a Pp. 177. és 181.§-ában foglaltak is sérültek az eljárás során, mert a szakértővel e jogszabályhelyek alapján mindazokat az adatokat közölni kell, amelyekre feladatának teljesítése végett szüksége van, ám a nyomozati szakban még nem volt bizonyított, hogy - szerinte - az örökhagyónak volt írásbeli végrendelete, amelyet a büntetőeljárásban tett tanúvallomásával T. Gy. és Ü. I. igazolt, és az alperes szerint a ki nem hallgatott dr. Sz. L. is látott.
- [45] Az alperes sérelmezte azt is, hogy a jogerős ítéletben foglalt tényállás megállapításakor a másodfokú bíróság mintegy terhére róta a nyomozati szakban kirendelt elmeorvos-szakértői véleményben foglalt „kóros mértékű személyiségzavart” mintegy sugalmazva, hogy ő hamisíthatta a végrendeletet.
- [46] A felperesek felülvizsgálati ellenkérelmükben tartalmilag a jogerős ítélet hatályában való fenntartását kérték.

A Kúria döntése és jogi indokai

- [47] A felülvizsgálati kérelem kisebb részében - a jogerős ítélet indokolását érintően - alapos, azt meghaladóan alaptalan.
- [48] A Pp. 270.§ (2) bekezdésének és a Pp. 275.§ (3) és (4) bekezdéseinek együttes értelmezéséből következően az eredményes felülvizsgálat alapja lehet anyagi jogi jogszabálysértés vagy eljárási szabálysértés, utóbbi azonban csak akkor, ha annak az ügy érdemi elbírálására lényeges kihatása van.
- [49] Az alperes felülvizsgálati kérelmében kizárólag eljárási szabálysértésekre hivatkozott. Ezért a felülvizsgálat keretében a Kúriának azt kellett vizsgálnia, hogy a jogerős ítélet meghozatalakor történt-e az ügy érdemére kiható eljárási szabálysértés.
- [50] Az alperes felülvizsgálati kérelmében - tartalmilag [Pp. 3.§ (2) bek.] - az eljáró bíróságok mérlegelését támadta. Ezzel összefüggésben a Kúria a következőkre mutat rá: A hosszú idő óta töretlen bírói jogértelmezés szerint a felülvizsgálati eljárás keretében általában nem vizsgálható a bíróság mérlegelési körébe tartozó tényállás, és nincs lehetőség a bizonyítás adatainak újabb

egybevetésére és értékelésére. A Kúria csak azt vizsgálhatja, hogy az eljárás bírósága a mérlegelés körébe vont adatok és bizonyítékok megállapítása és azok egybevetése során nem jutott-e nyilvánvalóan helytelen és okszerűtlen következtetésre (BH 1996.506.). Hangsúlyozni szükséges továbbá: az minősíthető nyilvánvalóan okszerűtlen következtetésnek, amikor a bizonyítékokból csak egyfajta, a felülvizsgálattal támadott ítélettől eltérő következtetésre lehet jutni (BH 2013.119.II.). Ennek alapulvételével lehetett az alperes által felvetett, a tényállás megállapításával és annak megalapozottságával kapcsolatos kifogásokat vizsgálni.

- [51] A felülvizsgálati kérelemben foglaltak szerint az alperes elsődlegesen dr. L. Gy. szakvéleményének az ítélet alapjául történt elfogadását és annak - szerinte - az eljárás bíróságok által a hivatkozott tanúvallomásokkal szemben perdöntőnek tekintett alapulvételét sérelmezte. Ezzel összefüggésben a Kúria kiemeli: a másodfokú bíróság jogerős ítélete indokolásában helytállóan mutatott rá a szabad bizonyítás polgári jogi alapjainak tartalmára [Pp. 3.§ (5) bek.], az igazságügyi szakértő polgári eljárásbeli szerepére és alkalmazásának a kirendelő hatóságtól független voltára. Az ott kifejtettekkel a Kúria mindenben egyetértett, azokra e helyütt visszautal.
- [52] Hangsúlyozza továbbá, hogy a szabad bizonyítás elve magában foglalja azt, hogy a bizonyítékoknak előre meghatározott bizonyító ereje, ezáltal bármiféle sorrendisége, rangsora nincs. Ezzel összhangban rendelkezik a Pp. 206.§ (1) bekezdése a bizonyítékok egyenként és összességében történő értékeléséről, azaz: a konkrét perben rendelkezésre álló bizonyítékok mérlegeléséről. Az egyes bizonyítékok (a tanúvallomások tartalma, a szakértői véleményben foglalt megállapítások stb.) egyenkénti értékelésénél a bíróság a határozathozatalkor rendelkezésre álló peradatok figyelembevételével dönti el, hogy a tényállás megállapításához az egyes bizonyítékok releváns információt hordoznak-e. Ennek az értékelési folyamatnak a során veszi számba a bizonyítékot hordozó ún. bizonyítási eszközök (a tanúk, a szakértő, az okiratok stb.) hitelességére, szavahihetőségére, illetve ezek hiányára utaló tényeket, körülményeket és vonja le az azokból leszűrhető következtetéseket. Ennek eredményeként foglalhat állást abban a kérdésben, hogy egy-egy bizonyíték figyelembe vehető-e a tényállás megállapításánál vagy sem, esetleg csak részben hordoz releváns információ tartalmat.
- [53] Dr. L. Gy. szakértőt a nyomozóhatóság rendelte ki szakértőként, az általa elkészített szakvélemény bizonyítéknak minősül, jelen perbeli felhasználhatósága - a felpereseket terhelő bizonyítás körében - minden kétséget kizáróan megengedett, ezáltal törvényes. A szakértő - az alperes álláspontjával ellentétben - a perben eldöntendő kérdés megválaszolásához - azaz, hogy a vitatott végrendeleti aláírás az örökhatálytól származik-e - minden lényeges információt megkapott: rendelkezésére bocsátották a végrendelet eredeti példányát és kellő számú, hitelességében a felek egyike által sem vitatott aláírás mintát. Az az alperesi hivatkozás, hogy a szakértővel - a Pp. 181.§ (1) bekezdését megsértve - nem közölték, hogy volt írásbeli végrendelet, egyrészt minden alapot nélkülöz, másrészt érdektelen.
- [54] Az alperes azt az állítását, hogy volt írásbeli végrendelet, Ü. I. és T. Gy. R. tanúvallomásából levezetve tényként kezelte. Valójában ezt semmilyen tény vagy egyéb bizonyíték nem támasztotta alá.
- [55] Ü. I. tanúvallomásának a bizonyítékok köréből való kirekesztését a másodfokú bíróság teljes körűen és helytállóan indokolta, az általa kifejtettekkel a Kúria mindenben egyetértett.
- [56] T. Gy. R. részéről az eljárás során három tanúvallomás állt rendelkezésre: a hagyatéki eljárásban, a polgári perben és a büntetőeljárásban tett vallomások. Ezek közül a hagyatéki és a polgári peres eljárásban tett vallomások teljes mértékben egyezők, és a felperesek állítását támasztották alá. A büntetőeljárásban 2015. február 15-én tett, a jelen per fellebbezési szakában csatolt tanúvallomásból az alperes csak egyes részeket sommás összegzésként vonta le azt a következtetést, hogy a tanú a végrendelet létét egyértelműen alátámasztotta vallomásával, és ezt az alperes az eljárásnak ettől a pontjától tényként kezelte. Ehhez kapcsolódóan a Kúria rámutat: a T. Gy. R. tanúvallomását tartalmazó, a Pesti Központi Kerületi Bíróság előtt 15.B.XIV.10.058/2013/73. számú

jegyzőkönyvben (13-14. oldal) nem csak az alperes által hivatkozottakat rögzítették a tanú vallomásként, hanem az általa idézetteket követően a vádhatóság képviselőjének kérdését és arra a tanú által adott válaszokat is.

A tanúvallomás jegyzőkönyvben foglalt teljes tartalmát figyelembe véve minden alapot nélkülöz az alperesnek az az állítása, hogy a tanúvallomás a végrendelet létét igazolta. Ezért a végrendelet létezését tényként elfogadni nem lehetett.

[57] Továbbá: Az írásszakértő véleményének kialakításakor teljes mértékben közömbös, hogy a szakértő előtt az egyes tanúvallomások tartalma és azok bizonyító ereje ismert-e. A szakértő kirendelése szakkérdés megválaszolását célozza, ahhoz pedig - a perbeli szakkérdés tekintetében - sem a tanúvallomások tartalma, sem azok más bizonyítékokkal történő összevetése útján megítélt bizonyító erejének ismerete nem szükséges. Ez nem szakértői kompetenciába tartozó, hanem a per érdemére kiható jogkérdés, aminek megítélése kizárólag a bíróság joga és feladata.

[58] Minderre tekintettel a dr. L. Gy. által készített szakvélemény elfogadhatóságáról az eljárt bíróságok helytállóan, a Pp. 177.§-ában és 181.§ (1) bekezdésében foglaltak megsértése nélkül döntöttek.

[59] A szakvélemény érdemi értékelését illetően a Kúria hangsúlyozza: Az alperes a szakértői megállapításokat az eljárás során szakmai alapon semmilyen téren nem tudta megalapozottan cáfolni. Ennek körében az örökhagyó - alperes által állított - kézsérülésének tényét, és annak az aláírásra való kihatását (jobb kéz helyett bal kézzel történhetett) a szakértő az elsőfokú eljárás során a meghallgatásakor kategórikusan cáfolta (22.P.25.246/2008/20. számú jegyzőkönyv harmadik oldal), rámutatva, hogy azokat az eltéréseket, amelyeket a szakvéleményben feltárt, nem okozhatta kézsérülés. A szakvélemény aggálytalan, meggyőző, önellentmondásoktól és logikai hibáktól mentes volt, ezért semmilyen ok nem volt e szakvélemény ütköztetésére az alperes megrendelésére K. K. által készített magánszakvéleménnyel.

[60] A Kúria kiemeli: Amint azt a másodfokú bíróság is megállapította, az alperest az elsőfokú bíróság nem zárta el az ellenbizonyítás lehetőségétől, sőt a 35. sorszámú végzésében - megfelelő határidőt szabva és a nem teljesítés esetén várható jogkövetkezményre (mellőzés) történt figyelmeztetés mellett - a szakértői díj előlegezésére is felhívta, aminek az alperes nem tett eleget. Mulasztásának jogkövetkezményeit a Pp. 164.§ (1) bekezdése értelmében neki kellett viselnie. A másodfokú bíróság a Pp. 141.§ (6) bekezdésében foglaltaknak mindenben megfelelően járt el, amikor a fellebbezési szakban a mulasztó alperes által a szakértő kirendelésére előterjesztett ismételt kérelemnek nem adott helyet.

[61] Az alperesnek a felülvizsgálati kérelmében előadott, a Pp. 1.§-ára és 2.§-ára vonatkozó hivatkozása teljes mértékben alaptalan. Ezzel összefüggésben a Kúria kiemeli, hogy a Pp.-nek az 1999. évi CX. törvény 2.§-ával módosított 1.§-a szerint „[e]nnnek a törvénynek az a célja, hogy a természetes személyek és más személyek vagyoni és személyi jogaival kapcsolatban felmerült jogviták bíróság előtti eljárásban való pártatlan eldöntését az e fejezetben meghatározott alapelvek érvényesítésével biztosítsa”, míg a hivatkozott törvény 2.§-ával ugyancsak 2000. január 1-jétől módosított Pp. 2.§ (1) bekezdése szerint „[a] bíróságnak az a feladata - összhangban az 1.§-ban foglaltakkal - a feleknek a jogviták elbírálásához, a perek tisztességes lefolytatásához és ésszerű időn belül történő befejezéséhez való jogát érvényesítse”. A módosító törvény újraszabályozta a Pp. I. Fejezetét, amely a Kódex alapelveit tartalmazza. Ennek során a jogalkotó egyértelművé kívánta tenni azokat a rendező elveket (a hivatalbóliság elvének visszaszorítását, a perhatékonyság érvényre juttatását, a peres felek perbeli esélyegyenlőségének elősegítését, a nyilvánosság elvének az Európai Emberi Jogi Egyezményrel összhangban történő garantálását), amelyek a törvény egyes tételes előírásaiban válnak konkrét eljárási szabályokká. A 2000. január 1-jét megelőzően hatályos Pp. 1.§-a a bíróság feladataként írta elő, hogy a felmerült jogviták eldöntését az igazság alapján biztosítsa. A módosító törvény indokolásában is kifejtett lényege szerint a Pp. 1.§-ának ez, a Kódex hatályba lépésétől, vagyis 1953. január 1-je óta változatlan célmegjelölése meghaladottá vált. A módosító törvény indokolásában foglaltak szerint: „A polgári per alapelvei ugyanakkor nem egy abszolút, anyagi jogi

értelemben vett igazságosság elérését szolgálják, a bírói döntés köznap értelemben elvárt igazságossága ugyanis mindennek előtt a jogvita eldöntése során releváns, az adott jogviszonyra vonatkozó anyagi jogi normák tartalmán, szellemiségén múlik. A Polgári perrendtartásnak ehhez képes azt kell garantálnia, hogy a jogvita eldöntésének rendje, az a mód, ahogy a vitás ügy elbírálásra kerül, tisztességes legyen." Minderre tekintettel az alperes által a felülvizsgálati kérelmében írt - „az objektív igazság kiderítésére” vonatkozó - hivatkozásainak hatályos jogszabályi alapja nincs. Az eljáró bíróságok tehát a Pp. 1-2. §-aiban foglaltakat semmilyen formában nem sértették meg.

- [62] A kifejtetekre tekintettel a Kúria a jogerős ítéletet a per főtárgya tekintetében a Pp. 275.§ (3) bekezdése alapján hatályában fenntartotta.
- [63] Az alperes felülvizsgálati kérelme érintette az elsőfokú bíróság által az ítélete indokolásában írt, a másodfokú bíróság által helybenhagyott, ezáltal a jogerős ítélet tartalmát képező azt a megállapítást, miszerint: „Az alperes személyiségzavar betegsége realitásvesztésben és paranoid vonatkozásokban nyilvánul meg”. A Kúria a felülvizsgálati kérelemnek ezt a részét alaposnak ítélte, figyelemmel a 2014. évben készült újabb orvosszakértői véleményben foglaltakra és arra, hogy a perbeli igény jogerős elbírálásához e tényállási megállapítás szükségtelen volt. A Kúria ezért a sérelmezett szövegrészt jelen ítéletének a felülvizsgálat alapjául szolgáló tényállásából mellőzte.

Záró rész

- [64] Az alperes felülvizsgálati kérelme nem vezetett eredményre, ezért köteles a Pp. 270.§ (1) bekezdése szerint alkalmazandó Pp. 78.§ (1) bekezdése alapján a jogerős ítélettel elbírált írásbeli magánvégrendelet tekintetében perbeli legitimációval rendelkező I. és II. rendű felperesnek megfizetni a jogi képviselettel felmerült, a 32/2003. (VIII.22.) IM rendelet 3.§ (5) bekezdése szerinti, az ún. felülvizsgálati pertárgyértékhez igazodó összegű felülvizsgálati eljárási költséget.
- [65] Az alperes személyes illetékfeljegyzési joga folytán le nem rótt felülvizsgálati eljárási illeték megfizetésére a Kúria a 6/1986. (VI.26.) IM rendelet 13.§ (2) bekezdése alapján kötelezte az alperest.
- [66] A Kúria a felülvizsgálati kérelmet a Pp. 274.§ (1) bekezdése alapján tárgyaláson kívül bírálta el.
- [67] Az ítélet elleni felülvizsgálatot a Pp. 271.§ (1) bekezdés e) pontja zárja ki.

Budapest, 2016. június 15.

. Orosz Árpád s.k. a tanács elnöke, Dr. Cseh Attila s.k. előadó bíró, Dr. Csentericsné dr. Ágh Bíró Ágnes s.k. bíró